

Reykjavík 13. mars 2020

Umsögn að drögum að menntastefnu 2030.

Hér á eftir fer umsögn sem undirritaður framkvæmdastjóri IÐNÚ útgáfu gerir við drögum að menntastefnu 2030 eins og hún er kynnt í samráðsgátt stjórnvalda. Umsögnin á við B, C og D liði stefnunnar og er gerð f.h. IÐNMENNTAR ses kt. 501083-0389 sem er rekstrarfélag útgáfunnar.

B. Jöfn tækifæri til menntunar.

Eins og staðan er núna þá má segja að jöfn tækifæri til menntunar séu ekki til staðar á framhaldsskólastigi fyrir öll börn á Íslandi (undirliður *Jöfn tækifæri allra til náms*). Flestir hefja sitt nám í framhaldsskóla við 15-16 ára aldur og teljast því börn til 18 ára aldurs. Þrátt fyrir það þurfa þessi börn og fjölskyldur þeirra að greiða allan kostnað sem þarf til námsefniskaupa í framhaldsskóla. Sá kostnaður er mismunandi eftir námsleiðum en er sérlega íþyngjandi í iðn-, tækni- og verknámsgreinum þar sem ýmiskonar áhaldakostnaður bætist við bókakaupin. Þar með er það ekki á allra færi að hefja nám í slíkum greinum þar sem margir hafa hreinlega ekki efni á því. Af þessum ástæðum sitja ekki allir við sama borð með jöfn tækifæri til menntunar. Slíkur ójöfnuður er þvert á yfirlýsta menntastefnu um eflingu iðn-, tækni- og verknáms (undirliður *Starfs-, iðn- og tækninám*).

Eftir að Finnar ákváðu nýlega að ríkið myndi yfirtaka kostnað vegna námsbóka í framhaldsskólum þar í landi þá er íslenskir nemendur þeir einu á Norðurlöndum sem þurfa sjálfir að standa straum af kostnaði fyrir námsgögn í framhaldsskóla. Þessi staða teljum við að sé ekki boðlegt íslenskum nemendum. Mikilvægt er að íslenskir nemendur í framhaldsskólum sitji við sama borð og kollegar þeirra á Norðurlöndunum. Við teljum að afar brýnt sé að tengja þá vinnu sem núna er í gangi hjá Velferðarvakt Félagsmálaráðuneytisins við þessa menntastefnu hvað þetta varðar. Sjá nánar hér: <https://www.stjornarradid.is/verkefni/felags-og-fjolskyldumal/velferdarvaktin/frettir/stok-frett-velferdarvaktar/2020/03/03/Velferdarvaktin-Jafnt-adgengi-ad-nami-og-baett-thjonusta/>

IÐNÚ útgáfa hefur nýlega hafið útgáfu og sölu vefbóka fyrir framhaldsskóla, sjá www.vefbok.is sem eru gagnvirkar kennslubækur á rafrænu formi. Til þess hefur IÐNÚ þýtt og aðlagð danskan vefbókarhugbúnað frá útgáfunni Systime. Mikil áhersla var lögð á að þýða viðmót vefbókarkerfisins og innleiða íslenskan talgervil í ljósi samfélagslegrar umræðu um varðveislu íslenskrar tungu (undirliður *Læsi og íslensk tunga*).

Í menntastefnunni er tekið fram að sjálfbærnimenntun, umhverfisvitund, samfélagskennd og loftlagsmál eigi ríkt erindi í alla skóla (undirliður *Samfélagsleg vitund um mikilvægi menntunar*). Það eru málefni sem eru í stöðugri þróun. Vefbækur henta vel fyrir námsefni í slíkum greinum þar sem útgáfa þess takmarkast ekki af prentuðum lager bóka. Afar auðvelt er að uppfæra efni þeirra samhliða þróun námsefnisins auk þess sem hægt er að tengja allskyns gagnvirk efni við vefbækurnar, t.d. skýringarmyndir og skýringarmyndbönd.

Í ljósi þess að væntingar verða gerðar til nemenda þess efnis að þeir séu ábyrgir og skapandi í þekkingaleit sinni (undirliður *Væntingar til nemenda*) auk þess sem þeir læri gagnrýna hugsun og ábyrga hegðun í stafrænum heimi (undirliður *Stafræn borgaravitund og lýðræði*), þá geta vefbækur reynst vettvangur til að kenna nemendum að nota tölvur, snjalltæki og internetið sem vinnutæki fremur en leiktæki. Þar getum við t.d. litið til nágranna okkar í Danmörku, Systime útgáfunnar, sem hafa um 10 ára skeið gefið út vefbækur fyrir framhaldsskóla og hefur sá útgáfumiðill reynst mjög vel þar í landi. IÐNÚ útgáfa hefur verið í samstarfi við Systime og námsbókaútgáfu í Grænlandi og Færeyjum varðandi útgáfu námsbóka á vefbókarformi. Þannig hefur IÐNÚ reynt að fylgja framþróun og nýsköpun í skólustarfi með erlendu samstarfi og lagt mikla vinnu í að kynna vefbækur og möguleika þeirra fyrir framhaldsskóla á landinu (undirliður *Samkeppnishæft menntakerfi*).

Vefbækur renna stöðum undir þróun fjar- og dreifináms þar sem þær eru aðgengilegar á vefnum og það eina sem þarf til að komast inn í námsefnið er nettengd tölva eða snjalltæki. Möguleiki er á að tengja vefbækur við námsumsjónarkerfi svo nemendur myndu hafa gott aðgengi að öllum námsgögnum á einum stað (undirliður *Ævinám og markviss uppbygging hæfni*).

Þær fjórar vefbækur sem þegar eru komnar út hjá IÐNÚ útgáfu hafa þegar verið tilraunakenndar í framhaldsskólum og endurgjöf nemenda og kennara notuð til að bæta bæði innihald, umgjörð og efnistöð. Þetta tilraunaverkefni hlaut styrk frá Mennta- og menningarmálaráðuneytinu í ágúst 2019 og lokaskýrslu með niðurstöðum hefur verið skilað inn til ráðuneytisins. Mikilvægt er að halda áfram með þessa vinnu og þróa þessa útgáfu og aðlaga frekar að íslenskum aðstæðum.

C. Námskrá, námsumhverfi og námsmat styðji við hæfni til framtíðar.

Til að tryggja gæði náms og hæfni nemenda í framhaldsskólum til framtíðar er nauðsynlegt að taka námsefni inn í mengið þegar námskrár, námsumhverfi og námsmat er til umræðu. Námsefni er órjúfanlegur hluti af námskrárgerð og nú þegar framhaldsskólar landsins hafa frjálsar hendur um framkvæmd hennar hafa skapast mikil vandræði fyrir útgefendur námsefnis. Á Íslandi er smár námsbókamarkaður og viðskiptalegar forsendur til námsefnisgerðar eru oft erfiðar á tímum skiptibókamarkaða og ólöglegar dreifingar á höfundavörðu efni sem skilar engum virðisauka aftur til höfunda námsefnisins. Ofan á þetta bætist ósamræmi í námskrárgerð milli framhaldsskóla svo ýmsir grunnáfangar eru skipulagðir og kenndir á mismunandi hátt. Það er erfitt að gefa út námsbækur þar sem tekið er tillit til allra þeirra mismunandi útfærslna sem boðið er upp á í sömu áföngunum og því nær námsefnið ekki sömu dreifingu og það myndi annars gera, þó innihaldið samræmist grunnáherslum þessara áfanga.

Þetta leiðir einnig af sér vandræði fyrir nemendur sem þurfa/vilja skipta um framhaldsskóla því þeir fá ekki áfangana metna á milli skóla vegna þessa eðlismunar á samsetningu áfanga milli skóla. Sér í lagi er þetta vandamál fyrir iðn-, tækni- og verknámsnema. Þeir þurfa oft að taka áfanga aftur í nýjum skóla, sem eru í grunninn þeir sömu, en vegna þessa misræmis í námskrám skólanna virðast þeir ekki vera teknir gildir á milli skóla. Vegna þessa ósamræmis hlýtur námsmat milli framhaldsskóla að vera mjög ólíkt sem leiðir af sér ójöfnuð milli nemenda sem koma úr mismunandi skólum og ójöfn tækifæri að námi loknu. Það ætti ekki að skipta máli hvort t.d. tréiðnanemi hafi lært fyrir austan, norðan eða sunnan en eflaust hefur það áhrif vegna ólíkra áherslna í sömu grunnáföngum og námsleiðum á milli skóla (undirliður *Námsmat*).

Í menntastefnunni er tekið fram að áhersla verði lögð á að nemendum bjóðist fjölbreytt námsgögn sem taka mið af stafrænni þróun og margbreytileika nemendahópsins (undirliður *Líðan og námsumhverfi*).

Þannig höfum við m.a. þróað útgáfu vefbóka okkar sem taka svo mið af stafrænni þróun og falla þannig vel að þessum áherslulið. Vefbækur eru í takt við tæknilega þróun og tengdar neti upplýsinga sem er í samræmi við heimsmynd nemenda samtímans. Vefbókarkerfið er þannig sett upp að námið verður einstaklingsmiðað og hentar því vel margbreytilegum nemendahópum.

Inni í vefbókunum er möguleiki sem nefnist „Segðu hvað þér finnst“, þar sem notendur geta sent inn athugasemdir beint til útgefanda. Þannig verða nemendur virkir þátttakendur í útgáfuferli námsefnisins og geta þar með haft áhrif á uppsetningu og þróun þess. Jafnframt hafa þeir áhrif á námsumhverfi sitt sem stuðlar að meiri áhuga, sjálfstæði og ábyrgð (undirliður *Áhrif nemenda á eigið nám og nemendalýðræði*).

Þessi áhersluliður gefur svo tilefni til að minna á að afar mikilvægt er að endurskoða og endurskipuleggja frá grunni fyrirkomulag námsbókaútgáfu fyrir grunnskóla. Aftur bendum við hér á samanburð við hin Norðurlöndin en þar er hvergi að finna það fyrirkomulag sem hér ríkir að öll útgáfa námsbóka fyrir grunnskólastigið sé rekin með ríkisrekinni einokun sem Menntamálastofnun er falið samkvæmt lögum. Þetta teljum við að sé ákveðin ógn við prent- og tjáningarfrelsi þegar sjálfstæðum útgefendum og höfundum þeirra er meinaður aðgangur að þessum markaði. Þetta fyrirkomulag er einnig ekki gott fyrir íslenska grunnskólanemendur þar sem hætta er á að ríkisrekin útgáfa leiði til einsleitni og lítill hvati er til þróunar og nýsköpunar við námsefnisgerð. Við teljum líka að íslenskir grunnskólar eigi rétt á því að hafa aðgang að þeim fjölbreytileika, sköpunarkrafti og þekkingu sem er til staðar hjá öllum þeim fjölmörgu aðilum sem standa fyrir utan vegg Menntamálastofnunnar. Þannig gæti vefbókarhugbúnaðurinn okkar líka nýst fyrir nemendur grunnskóla, sérstaklega efri bekkjum, ef að fyrirkomulaginu yrði breytt.

D. Samábyrgð ríkis um framkvæmd og gæði skóla- og fræðslustarfs.

Samábyrgð ríkis um framkvæmd og gæði í starfsemi framhaldsskólanna liggur þannig í því að tryggja jafnan aðgang íslenskra barna að framhaldsnámi, óháð stétt eða stöðu, með því að greiða námsgögn upp að 18 ára aldri (undirliður *Skilvirk ráðstöfun fjármuna*). Auk þess munu gæði námsins aukast ef samræmi er í námsskrám framhaldsskóla og á það bæði við um bóknað og iðn-, tækni og verknám. Allt þetta mun leiða af sér betra viðskiptaumhverfi fyrir námsbókaútgáfur sem hafa þá aukið tækifæri til þess að gefa út vandaðra námsefni sem er uppfært reglulega og í takt við þróun samfélagsins.

Virðingarfyllst,

Heiðar Ingi Svansson
framkvæmdastjóri